

dr. Hovhannesian Eghia

Az örmény nép jellemzése

Az európai írók jó része a „levantinereket” bemutatva tévesen azonosítja velük az örményeket. Ezeket az egykori Levante területén élő kalmárokat már akkor is a nyugati piaci morál irányította.

„Etnikailag lehetnek törökök, görögök, örmények, zsidók, vagy akár letelepedett olaszok és franciák. És ebből még közmondást is csinálnak!

Velük ellentétben Konstantinápoly külvárosában százával találjuk a parasztviseletben járó örmény földműveseket. Igen nagy részük iparos még a diaszpórákban is. Cipészek, szabók, asztalosok, lakatosok, borbélyok százával és ezrével voltak, csak az üzleti feliratokat kellett volna megfigyelni. Vándorbottal a kezében útnak indult száz meg száz örmény iparos és a szandzsákok cipőit, kalapjait, csorgó csatornáit stb. hozta rendbe. ... A Kaliforniába kivándorolt örmények is Fresno vidékén mintás gyümölcs-termelőké lettek. A mészárlások elől Bulgáriába vándorolt örmények közül sokakat láttam Várnában kikötői munkásnak, Sumlában és Ruszcsukban pedig százával fakivágással keresték kenyerüket. Egy német szerző a törökökről írt munkájában írja, hogy az örmény paraszt ügyes és takarékos. Ez annál is értékesebb jelenség, mert sokszor hiába művelte földjeit, termését elvitte a kurd, mégis ragaszkodott a földműveléshez. Arménia népe a perzsákkal folytatott véres csatái és a görög háborúk idejében sem hagyta megműveletlenül földjeit, így volt ez a legújabb mészárlások idejében is.

A Brussa vidéki selyemhernyó tenyésztés és selyemipar örmény kezekben

fejlődött naggyá. Az anatóliai szőnyegek mintázói és mesterei leginkább örmények voltak. A törökországi ötvös ipar az örmény aranyművesek kezében volt és az európai részen ma is az ő kezükben van. Szmirna vidékén a fügetermelés, szárítás és kivitel ugyancsak.

Aki valaha a kaukázusi, tebrizsi, erzerumi vagy Araxes-vidéki örmények között járt, aki végigment egy örmények lakta kisázsiai falun, vagy várososon és örmények között csak néhány napot is töltött, annak soha eszébe nem jutna, hogy az említett kereskedővel egy platformra állítsa az örményt. Előbbi a világháború alatti menekülései során új lakóhelyén hamarosan hadiszállítóvá és bankárként lépett elő, míg a Balkán egyes városaiiban a mészárlások elől oda menekült örmények még évtizedekig hazai földműves népviseletben, bánatos népdalaik éneklése mellett fát vágtak, terhet hordtak, vásárnaponként pedig nemzeti hazafias dalaitól voltak hangosak azok a kis kocsmák, ahová jártak.

Kedély, temperamentum, érzékiség megnyilvánulásai, nemzeti érzés és harci kedv, az életveszéllyel való szembenézés tekintetében meglehetősen messze álltak az előbbiektől.

Noha évszázadok óta idegen uralom alatt álltak, ahol a katonai szolgálatban részük nem lehetett, kezükbe fegyver csak titkos úton juthatott, Szaszun, Dalvorig, Ván, Zejthun – az örmény területek különböző pontjai - örökre fogják hirdetni ennek a fajnak a bátorságát, halált megvető harci készségét. *Gugunian Szárkisz, Antránig, Jephrem, Sebuh* és más

legendás, hírneves hősök ennek újabb bizonyítékául szolgáltak.

Az örmény idegenek között zárkózott, nem barátkozik hamar össze, sohasem lép fel bizalmasan. Nincs benne túlzott alkalmazkodási készség és nehezen szívja fel az újabb milieu kultúráját.

Vizont fogékony a tanulásra, idegen nyelveket könnyen sajátít el, kultúrkapacitása magas. Nagy akaraterő és bámulatos szívósság jellemzik. Ezért tudott mint nemzet megmaradni évezredek múltán, amikor mellette Assyri és Babilon birodalmi túntek el és folytonos üldözések és támadások súlya alatt nyögött. Nem csüggedő természetű a legnagyobb veszélyben sem, és nem hagyja el magát. Szorgalmas és munkaszerető, habár munkáját nem kíséri mindig germán alaposág. Takarékos és vagyongyűjtő, gyakran egészen a zsugoriságig. Egyes vidékeken ez maguk között az örmények között is közmondásossá vált.

A szülők feltétlen tisztelete a családi kapcsolat alapja, akik minden törekvése gyermekeik jobb jövőjére irányul. Családon kívül viszont hiányzik belőle a kelendő tekintélytisztelet, ezért nehezen irányítható, szervezhető. Széthúzás, erős kritikus szellem, ellenzékieskedés, pártoskodás nehezíti életét, amit a nyugati demokráciák francia földről átlátnál elvei még jobban helytelen irányba fejlesztettek.

Vallásos nép, melynél a nemzet és vallás úgyszólván együtt jár. Istenfélelem és vallásos hit kísérik végig a diaszpórában is, megjelenésével együtt jár az örmény templom felépítése. A tudás nem termel náluk hitetleneket és pór vagy úri nép egyaránt vallásos marad. Az örmény templomokban a férfiak és a nők száma közötti aránytalanság nincs meg. Hitét nem hagyja el anyagi előnyökért. Igen kevés azok

száma, akiket a mézszárlások idején erőszakkal sikerült iszlám hitre áttéríteni. Százezrek választották inkább a pusztulást, mint hitük elhagyását. Történt, hogy 3 hónapos török rémuralom alatt egyik falut erőszakkal áttérítették. A rémuralom után másnap éjjel az ifjúság magával vitte a temetőbe az örmény papot, az egyetlen közben iszlám módra eltemetett halottat kiásták és újra eltemették örmény szertartás szerint.

Mulatós kedvű és az itallal szívesen barátkozik össze. A lakodalmi mulatságok napokig tartanak. Bizonyos mértékben hazardírozó is. Kedélyét zenéje és népdalai tükrözik vissza leginkább. Érzéki világában nem kicsapongó, nagy súlyt fektet asszonyai és leányai erkölcsseire. A hitestársi hűtlenség a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, ha mégis megtörtént, miatta egész falvak keltek egymás elleni harcra, sőt a bosszúállást az utódok kötelességévé tették.

Ósi hazájában kardforgató és harcias. A zejthuniai a török portával szemben 1875-ig megőrizték függetlenségüket. Vitézségük azonban idegen hatalmak beugratására sokszor nem vált előnyükre. Egyes kalmárkodó diaszpórákbeli örményekre ez nem érvényes, ők inkább a kényelmes béke-élet emberei.

Bank és kereskedelmi ügyekhez kétségtelenül nagy érzéke van, ami ügyességgel párosul. Művészetek, költészet, tudományok iránt igen fogékony, általában mint iparos is felülmúlta a szomszédságában élő népeket. A Elő-Ázsiában és a Balkánon mint igen ügyes kereskedők jómódjuk ellenére sem váltottak ki különösebb ellenszenvet mindaddig, amíg egyes utazók írásaikban a török hivatalos körök tettségére törekedve nem illették igaztalan vádakkal őket, amit aztán a török-örmény

viszály okául állítottak be. Ugyanakkor *Rohrbach* német utazó szerint „Egy kiválóan tehetséges nép, mindazon népek között, kiknek közelében Ázsiában éltek, a tulajdonképpeni kultúra hordozói.” 1913-ban egy konstantinápolyi német nyelvű újságban ez áll: „Az örmény nemzet közvetítő szerepet játszott kelet és nyugat között és vitték a kultúrát oly országba, ahonnan a fény hozzánk jött”. Egy sok kötetes francia földrajzi munkában olvasható: „Az örmény intelligenciája fejében van, míg a georgiaié tekintetében rejlik.”

Lord Byron szerint (akinek a velencei örmények *Szent Lázár* szigetén emléktáblája is van): „Az örmény minden erénye a sajátja, míg hibái másoktól származnak.” A világhírű *Franz Werfel* hatalmas történelmi regénye, a *Musza Dag* negyven napja nem más, mint az örmény nép minden irányú mesteri jellemzése.

(*Megjelent dr. Hovhannesian Eghia Arménia népe című könyvéből (Kalántai nyomda, Gödöllő, 1934) 16-22. oldal (részlet, kissé rövidítve)*)

Gróf Teleki Sámuel emléktáblája

Gróf Teleki Kálmán

A Barangolás képei

Gernyeszeg, Teleki-kastély

Sáromszabócsanak, Teleki-kripta